

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ
ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

***ЮННАТІВСЬКИЙ РУХ
НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ***

(до 85-річчя юннатівського руху в Україні)

м. Хмельницький

2010

КОРОТКИЙ НАРИС З ІСТОРІЇ ЮННАТІВСЬКОГО РУХУ НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ

В 20-х роках ХХ сторіччя на Поділлі виникли перші юннатівські осередки, організаторами яких були передові вчителі біології. Зусилля перших ланок природолюбів були спрямовані на озеленення міст і сіл області. Юннати закладали сади, сквери, парки, приваблювали та охороняли птахів, допомагали місцевим колгоспам.

В той час до складу ланок вчителі-ентузіастки набирали по 5-10 учнів V-VII класів, які виявили здібності та зацікавленість до природничих наук.

Юні натуралісти збирали рослини й тваринок, засушували їх, виготовляли гербарії, колекції та інший роздатковий матеріал, який використовувався на уроках, створювали куточки живої природи.

Молоді природолюбки були справжніми помічниками вчителів у викладанні предмету й забезпеченні іншим учням міцних знань з біології.

Істотну роль в активізації юннатівської роботи відіграло створення в 1925 році в м. Києві першої дитячої біологічної станції, яка з роками стала основним Республіканським центром координаційно-методичної, дослідницько-натуралістичної і навчально-виховної роботи з юними натуралістами України.

В 1929 році відбувся I Всеукраїнський зліт юних піонерів, де було підбито підсумки суспільно - корисної праці дітей республіки за 7 років, в тому числі і школярів Поділля.

Важливим фактором згуртування юних натуралістів в Хмельницькій області, як і в Україні, залучення їх на дальшу творчу роботу був I Всеукраїнський зліт юних натуралістів, який проходив влітку 1931 року в с. Снігурівці на Миколаївщині.

З 1935 по 1938 рік в школах активізується навчально-дослідна робота гуртків юннатів з питань ботаніки, сільського господарства, зоології і тваринництва.

У перші повоєнні голодні й нужденні роки, після визволення Вітчизни від фашистських окупантів, учні допомагали відбудовувати школи, обладнувати біологічні кабінети, впорядковувати пришкільні ділянки, висаджувати і доглядати сади та зелені насадження.

В 1946 році в Семенівській сш Білогірського району вперше був створений гурток юних натуралістів, в якому працювало 13 учнів 5-7 класів. Керівником гуртка був вчитель біології І. М. Михайлов. В цьому ж році юннати посадили плодовий сад на площі 0,5 га.

У 1956 році у школі була вперше створена учнівська виробнича бригада, в якій працювало 90 учнів 8-10-х класів. Бригада в перший рік вирощувала кукурудзу і цукровий буряк.

В 1959 році виникла необхідність створити дослідницьке господарство, на якому можна було б проводити дослідження за завданнями вчених. З цією метою колгосп „Маяк” закріпив за бригадою 30 га орної землі, на якій було створено 10-пільну польову сівозміну .

Врожайність цукрового буряка в 1972 році становила 380 ц/га.

До 1949 року в області не було спеціальної позашкільної методичної установи, яка б організовувала гуртки юних натуралістів і дослідників природи та керувала їх роботою.

Відсутність на Хмельниччині спеціалізованої позашкільної методичної установи юннатівського профілю негативно позначалась на організації дальшого розвитку натуралістичної природоохоронної роботи з школярами.

ПЕРШІ КРОКИ ЮННАТІВ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Виконуючи державну Постанову від 22.11.1946 року "Про заходи до поліпшення позашкільної роботи з дітьми", обласний відділ народної освіти в 1949 році при Кам'янець-Подільській дитячій станції юних техніків, котра розташовувалася в м. Проскурові, (директор З.Є. Поляков) поряд з відділом туризму відкрив ще сільськогосподарський відділ, якому належало розгорнути роботу гуртків юннатів, надавати їх керівникам

всебічну методичну допомогу з питань проведення навчально-дослідної і суспільно корисної роботи в школах, дитячих будинках і позашкільних дитячих закладах області.

Тодішня станція юних техніків з сільськогосподарським відділом розміщувалась на місці сучасного готелю "Жовтневий" в старенькому двоповерховому п'ятикімнатному будинку загальною площею 60 кв.м, з яких 3 кімнати, площею 30 кв.м., першого поверху займав Будинок піонерів. В одній кімнаті 2-го поверху працювали директор і бухгалтер станції, в другій кімнаті працювали 3 методисти (техніків, туристів, натуралістів), де кожен з них мав для роботи по столу та стільчику і основний робочий час проводив у школах міста Проскурова.

Тимчасове виконання обов'язків завідуючого сільськогосподарським відділом сумісником, який не був фахівцем і ентузіастом юннатівської роботи, тривало протягом року.

З 16 грудня 1950 року завідуючою цим відділом було призначено вчительку біології Проскурівської (нині Хмельницької) СШ № 6 Марію Яківну Холевінську.

Гостро стояла проблема оформлення і ведення відповідної навчальної та інструктивно-методичної документації, організації в районах активу вчителів біології та опорних шкіл з біології і дослідницько-натуралістичної роботи. З метою її вирішення було запрошено з Києва кваліфікованого фахівця Республіканської станції юннатів - методиста Віру Василівну Романенко, яка надала відповідну допомогу станції та відділам освіти на місці.

За завданням облвно В.В. Романенко і М.Я.Холевінська протягом двох тижнів спільно проводили роботу в школах області по організації гуртків юних натуралістів та опорних шкіл, які протягом 1951 року мали бути створені в кожному районі.

Особлива увага була приділена окремим школам Новоушицького, Дунасвецького, Ярмолинецького районів, в яких плідно працювали вчителі

біології - ентузіасти натуралістичної роботи. Їх працю доцільно було вивчити і пропагувати в закладах освіти області.

Так, у Вільховецькій СШ Новоушицького району, де успішно й творчо працював молодий талановитий вчитель біології, великий природолюб, ентузіаст дослідницької та натуралістичної роботи з школярами Федір Степанович Бацура, в 1951 році був створений перший гурток юних натуралістів з секціями ботаніків-рослинників, садоводів, квітникарів, зоологів-тваринників й селекціонерів - юннатів старшого віку.

Разом з Ф.С. Бацурою В.В. Романенко і М.Я. Холевінська розробили плани гурткової роботи кожної секції, визначили тематику дослідів з урахуванням фізичних можливостей дітей і педагога та наявної матеріально-технічної бази школи, спланували роботу на шкільній ділянці в овочевій, польовій, кормовій сівозмінах, в колекційному відділі, в плодоягідній шкільці та в саду. Ознайомили вчителя з формою ведення польового журналу та примірним щоденником фенологічних спостережень за ростом і розвитком рослин, тварин, які мають оформляти учні згідно з державною програмою з біології та юні натуралісти згідно з проведеними дослідями. Спланували також роботу кабінету біології.

Директор школи Д.Д. Сусяк з розумінням ставився до юннатівської роботи, надавав вчителю біології всебічну матеріальну допомогу в створенні зразкової шкільної навчальної теплиці, крільчатника, пасіки, в оформленні зразкового кабінету біології, забезпеченні його сучасними технічними засобами.

За рік директор школи Д.Д.Сусяк та вчитель біології Ф.С.Бацура забезпечили виконання всіх запланованих завдань і 1952-1953 навчальний рік Вільховецька СШ розпочала як перша опорна школа області з питань зразкової постановки навчання і виховання учнів в процесі викладання біології та позакласної, дослідницької і натуралістичної роботи.

В жовтні 1952 року на її базі був проведений перший обласний семінар за участю 26 кращих вчителів біології. Тут їх ознайомили з

передовим педагогічним досвідом роботи з учнями та юннатами на шкільній навчально-дослідній ділянці, із веденням фенологічних спостережень за ростом і розвитком рослин. Вчителі отримали ряд методичних матеріалів, зразки щоденників спостережень і польового журналу для використання в практичній роботі.

Аналогічна робота була проведена в Солобковецькій сш Ярмолинецького району та Ставищанській 7-річній школі Дунаєвецького району.

Вчитель біології Солобковецької сш, великий ентузіаст в галузі садівництва П.М. Деренівський виростив із своїми вихованцями в школі саджанці й заклав із свого посадкового матеріалу плодовий сад на площі 1,5 га, ягідник, плодоягідну шкільку. В той час це була велика матеріальна база для навчання і праці учнів.

В.В. Романенко та М.Я. Холевінська надали допомогу П.М. Деренівському в плануванні роботи на шкільній навчально-дослідній ділянці, створенні секцій юних садоводів, рослинників, тваринників, кролиководів, юних квітникарів, у визначенні тем дослідів в кожній секції, в плануванні роботи класу-кабінету, веденні юннатівської документації.

З допомогою райвно та місцевого колгоспу в школі було збудовано теплицю площею 150 м², крільчатник на 250 кролів, пасіку на 10 вуликів, парники на 25 парникових рам, а клас-кабінет перетворено в зразковий кабінет біології. На кінець 1952 року Солобковецька сш стала другою опорною школою в області.

Третьою опорною школою в області стала Ставищанська 7-річна школа Дунаєвецького району, в якій викладав біологію директор школи А.Л. Пец-Ольд. Він заклав з учнями квітники площею 200м² з різнобарвними видами, сортами квітів, колекційну ділянку на площі 500м², збудував шкільну теплицю площею 150м², де вирощував з учнями понад 50 видів квітково-декоративних рослин. Працюючи з великим набором

квітково-декоративних рослин, різних сортів сільськогосподарських культур, учні цієї школи зав'язали тісні стосунки з Кам'янець-Подільським ботанічним садом і сільськогосподарським інститутом, проводили за завданням вчених цих установ дослідницьку роботу.

Досвід викладання біології, проведення дослідницької і натуралістичної роботи А.І. Пец-Ольдом у шкільній теплиці та у відкритому ґрунті стали вивчати директори і вчителі біології з різних шкіл області.

Особливу підтримку вчителі-ентузіасти та юні натуралісти Хмельниччини отримували з боку завідуючого облвно Степана Дмитровича Бабишина. Він вимагав від інспекторів облвно, завідуючих райвно та їх працівників перевіряти наявність гуртків у школах і позашкільних установах, надавати їм посильну матеріальну і методичну допомогу в їх змістовній навчально-дослідній роботі. Обласний відділ народної освіти систематично включав завідуючого сільськогосподарським відділом станції до складу бригади по перевірці шкіл в районах.

Завдяки наданню систематичної методичної допомоги вчителям шкіл в покращенні їх роботи на місцях, значно зріс авторитет сільськогосподарського відділу. За період 1951-1952 років було перевірено діяльність 86 шкіл, дитячих будинків і Будинків піонерів. Кількість опорних шкіл зросла від 3-х до 28-ми загальноосвітніх шкіл, 2-х дитячих будинків і 2-х Будинків піонерів.

На базі опорних шкіл за наказом завідуючого облвно С.Д. Бабишина проводились районні і обласні семінари вчителів біології, директорів шкіл, завідуючих та інспекторів райвно з метою вивчення передового досвіду з юннатівської роботи й впровадження його в практику діяльності навчально-виховних закладів.

В грудні 1952 року у відділі наросвіти Кам'янець-Подільського облвиконкому відбувся перший обласний семінар вчителів біології перших опорних шкіл. З доповіддю "Про участь шкіл, позашкільних дитячих

установ, гуртків юних натуралістів та їх керівників у Всесоюзній сільськогосподарській виставці" виступив завідуючий відділом пропаганди Бондарець І.С.. Аналогічні семінари відділи народної освіти провели на базі опорних шкіл, що стало поштовхом до широкого розгортання позакласної і позашкільної роботи з біології.

За короткий час школи області набували досвіду нових форм і методів проведення юннатівської роботи, виховання в учнів поваги до праці й хліборобської професії, любові до природи й Батьківщини.

Школярі нашого краю активно включались в змагання за право стати учасником Всесоюзної сільськогосподарської виставки та здобути перемогу у Всесоюзному конкурсі юних садоводів, оголошеному на честь 100-річчя з дня народження І.В. Мічуріна. Сотні дитячих робіт із шкіл області були представлені на Всесоюзну сільськогосподарську виставку.

Протягом наступних 20-ти років лише медалями цієї виставки було нагороджено понад 10 тисяч юннатів, педагогів, гуртків і шкіл Хмельниччини.

Учасниками сільськогосподарської виставки у павільйонах ВДНГ в Москві були не лише вчителі, директори шкіл, школи і гуртки юннатів, а й завідуючі, інспектори рай(міськ)вно. Серед них Остафійчук Л.М. - зав. Городоцьким райвно, Бабич В.С. - зав. Чемеровецьким райвно, Прюдеус М.М. - зав. Кам'янець-Подільським міськвно, Крамар О.Г. - інспектор Городоцького райвно, Кордонський І.С. - зав. Новоушицьким райвно, Перепелюк В.Г. - зав. Дунаєвецьким райвно та інші.

ОРГАНІЗАЦІЯ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ СТАНЦІЇ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ І ТРУДОВІ ЗВЕРШЕННЯ ЮННАТІВ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Активізація юннатівської роботи вимагала змін і вдосконалення управління цією ділянкою на обласному рівні.

У зв'язку з цим, Міністерство освіти УРСР в 1952 році зобов'язало Кам'янець-Подільський облвно відкрити обласну станцію юннатів, як самостійну бюджетну одиницю з штатними працівниками.

1 серпня 1952 року в м. Проскурові розпочала свою діяльність Кам'янець-Подільська обласна станція юних натуралістів, завідуючим якою у жовтні 1952 року був призначений М.Я.Криштуль, методистом - М.Я.Холевінська та 4 керівники гуртків різних профілів (юні садоводи, кролиководи, ботаніки-рослинники, юннати молодшого та старшого шкільного віку).

М.Я.Криштуль попрацював керівником станції до вересня 1953 року, коли на цю посаду було призначено Д.М. Манюка. У липні 1954 року Д.М. Манюка змінив С.С. Шопша, який обіймав посаду директора ОСЮН до липня 1962 року (8 років). Часта зміна керівників пояснювалась пошуками обласного відділу освіти директора, який зміг би забезпечити ефективну роботу новоствореної установи.

Станція, як і раніше, розміщувалась в приміщенні старого будиночка, який підлягав знесенню і через відсутність умов вся гурткова робота її працівниками проводилась на базі шкіл.

Керівники гуртків юних натуралістів щоденно надавали інструктивно-методичну допомогу вчителям і керівникам шкіл з питань позакласної і позашкільної роботи з біології, а в другій половині дня працювали з юннатами. Для проведення практичних занять з гуртківцями станції була виділена земельна ділянка в мікрорайоні „Дубово” по вул. Купріна розміром 1,5га, в тому числі 0,5га під плодовий сад. Решту земельної площі займали польова, овочева і кормова сівозміни, плодова шкілька й розсадник, колекційний відділ, квітники, теплиця, парники на 25 парникових рам, крільчатник, пасіка на 15 вуликів.

Земельна ділянка знаходилась на віддалі 3-х км від станції, що створювало значні незручності для дітей і педагогів.

Транспортних засобів станція не мала. Керівники гуртків разом з дітьми на практичні заняття ходили пішки. Окремим дітям доводилось добиратись на заняття близько 4-х кілометрів.

Незважаючи на великі незручності в проведенні практичних занять на ділянках, природолюби старанно доглядали за рослинами, вели фенологічні спостереження за їх ростом і розвитком.

Керівники гуртків обласної станції юннатів систематично проводили з учнями дослідницьку роботу, навчали цьому керівників гуртків шкіл області, як вимагали Центральна станція юннатів Міністерства освіти УРСР та обласний відділ народної освіти.

В зв'язку з тим, що навчально-дослідна ділянка станції юннатів знаходилася на схилах яру, дощові повені вимивали з ґрунту поживні речовини, необхідні для росту й розвитку рослин.

Через це на дослідних ділянках важко було досягти відповідної врожайності, визначити вплив мінеральних і органічних добрив на врожай сільськогосподарських культур, вести інші досліді.

Не дивлячись на це, робота з дітьми наполегливо проводилась.

Особливо слід відзначити наполегливу і самовіддану працю з дітьми керівника гуртків юних садоводів П.П. Панькова, колишнього наукового працівника Кам'янець-Подільського ботанічного саду. Він зумів зацікавити юннатів, дати їм глибокі знання із садівництва, згуртувати їх в міцний колектив. Разом з юннатами-садоводами ним було закладено плодоягідну шкільку і розсадник, створено чудовий квітник, побудовано теплицю.

П.П. Паньков, як один із найактивніших учасників Всесоюзного конкурсу юних садоводів, виростив за один рік сіянці яблунь, груш, вишень, черешень і вже в кінці липня провів з учнями окуліровку підщеп. В наступному році юні садоводи формували крону окулянтів і вирощені саджанці садили в саду "Дружби народів" на території с. Лезнево (тепер мікрорайон м. Хмельницького). 100 екземплярів найкращих саджанців гуртківці П.П.Панькова подарували в 1953 році школам м.

Каховки на честь відкриття Каховської ГЕС. Старший методист Холевінська М.Я. відвезла для закладки садів в школах міста Каховки понад півтори тисячі саджанців, вирощених юннатами Хмельницької СЮН та шкіл області.

22 червня 1955 року Хмельницька область була відзначена Почесною грамотою Міністерства освіти УРСР і ЦК ЛКСМ України, як одна з кращих, передових областей - учасників I туру Всесоюзного конкурсу юних садоводів.

В липні 1955 року Міністерство освіти УРСР та ЦК ЛКСМУ за добре організовану роботу по насадженню садів, парків, озелененню шляхів, вулиць і громадських установ в 1954 році, нагородили грамотами переможців Всесоюзного конкурсу юних садоводів Хмельницької області:

—Муляра Франца Петровича, вчителя біології, керівника гуртка юних садоводів Білецької середньої школи Чемеровецького району;

—Мальку Оксану Іванівну, керівника гуртка юних садоводів Юхимовецької 7-річної школи Чорноострівського (Волочиського) району;

—Осадчого Арсена Григоровича, керівника гуртка юних садоводів Хмелівської 7-річної школи Гвардійського (Хмельницького) району;

—Братішка Федора Івановича, керівника гуртка юних садоводів Левковецької 7-річної школи Ярмолинецького району;

—Чинник Нілу Василівну, керівника гуртка юних натуралістів Летавської середньої школи Чемеровецького району;

—Васильченка Андрія Миколайовича, керівника гуртка юних садоводів Чернилівської 7-річної школи Вовковинецького (Деражнянського) району;

—Лисого Олександра Федоровича, керівника гуртка юних натуралістів Гвардійської середньої школи Гвардійського (Хмельницького) району;

—Гару Марію Никифорівну, керівника гуртка Гвардійської середньої школи Хмельницького району;

—Олійник Євгену Броніславівну, керівника гуртка юних натуралістів Миньковецької середньої школи Миньковецького (Дунаєвецького) району;

—Тодія Івана Омеляновича, керівника гуртка юних садоводів Заміхівського дитячого будинку Новоушицького району;

—Яремчук Олену, ученицю 8 класу Вільховецької середньої школи Новоушицького району;

—Понуркевич Олену, ученицю 8 класу Вільховецької середньої школи Новоушицького району;

—Баса Володимира, учня 9 класу Солобковецької середньої школи Ярмолинецького району;

- Галузінську Емму, ученицю 8 класу Хмельницької середньої школи, юннатку обласної станції юних натуралістів.

1955 рік став роком II-го туру Всесоюзного конкурсу садоводів, в якому натуралісти нашої області взяли активну участь і домоглись помітних успіхів спільно з працівниками радгоспів, лісгоспів, дорожніх відділів, колгоспів.

Гурткова робота в Хмельницькій обласній станції юних натуралістів та в опорних школах області ставала зразком навчально-дослідної і суспільно корисної роботи. Вчителі, відвідуючи ці заклади освіти, отримували всебічну теоретичну, практичну і методичну допомогу.

В серпні 1955 року згідно з розпорядженням Міністерства освіти України і Центральної станції юннатів пройшов Республіканський зліт юних натуралістів та виставка робіт дитячої творчості з біології. Тут було підведено підсумки роботи юних натуралістів за 1954-1955 навчальний рік і накреслено завдання на наступний 1956 рік.

Перед учасниками зльоту провідні вчені-аграрії країни виступали з питань навчально-дослідної роботи юних натуралістів в школах і позашкільних дитячих установах України а також охорони природи

рідного краю. Делегація юннатів з Хмельниччини була однією з найактивніших учасників зльоту і виставки.

У 1956 р. в Орининській сш № 1 Кам'янець-Подільського району була створена учнівська виробнича бригада. Очолила її Марія Добровольська.

В 1958 р. члени бригади в місцевому колгоспі ім. 40-річчя Жовтня на кожному з 16 га виростили по 40 ц кукурудзи. У 1959 р. за бригадою закріпив колгосп 60 га землі. Учні зобов'язалися на кожному із 40 га виростили по 75 ц кукурудзи, на 5 га – по 400 ц цукрових буряків. Всіх членів УВБ прийнято у колгоспну сім'ю, їм видано трудові книжки.

У цьому ж році Марія Добровольська побувала в Ставрополі на крайовому зльоті бригадирів УВБ. Взимку 1959 р. вона уже була в Києві як учасник республіканської наради передовиків сільського господарства.

Дівчина розповіла учасникам наради про перші успіхи учнівської виробничої бригади. Після закінчення Київської сільськогосподарської академії, Марія Іванівна Добровольська довгий час працювала старшим методистом Хмельницької обласної станції юних натуралістів.

Протягом весняно-літнього періоду 1956 року стан виконання десятирічного плану озеленення двічі перевіряли інспектори Міністерства освіти України і методисти Центральної станції юних натуралістів.

На основі цих перевірок Міністерство освіти УРСР відмітило позитивні наслідки праці гуртків юннатів шкіл Хмельниччини (наказ №389 від 03.09.1956р.). В цьому ж році Хмельницьку обласну станцію юних натуралістів за гарно поставлену організаторську і дослідницьку роботу було нагороджено вантажною автомашиною ГАЗ-51, яка використовувалась для потреб станції майже три десятиліття.

В січні 1957 року Президія Верховної Ради УРСР відзначила успішну працю ентузіаста-натураліста, вчителя, біології Вільховецької СШ Новоушицького району Бацури Федора Степановича, присвоївши йому почесне звання "Заслужений вчитель України".

А вже в середині березня 1957 року до Федора Степановича приїхали 28 вчителів біології опорних шкіл Хмельниччини на обласний дводенний семінар по вивченню досвіду його роботи, який проводила обласна станція юних натуралістів.

Вчителі з цікавістю вивчали педагогічні новації Ф.С. Бацури в проведенні уроків біології і занять гуртків юннатів, організації дитячої праці на шкільній навчально-дослідній ділянці.

Творча і самовіддана робота цього вчителя-ентузіаста була яскравим прикладом вірності обраній професії, служіння дітям, взірцем для педагогів, які працювали з ним, захоплювались його творчістю і вчилися в нього педагогічної майстерності. У липні 1962 року відбулась зміна керівника станції. С.С. Шопша вийшов на пенсію за віком і її директором обласний відділ освіти призначив Внуковського А.М.

У тому ж 1962 році Хмельницький облвиконком для станції юннатів виділив територію колишньої сільськогосподарської виставки з 4-ма павільйонами, які за короткий час освітяни відремонтували. Один павільйон використовувався для роботи адміністрації, бухгалтера, методичних працівників, у другому павільйоні розмістили біологічний кабінет, агрохімлабораторію, кабінет юннатів молодшого шкільного віку, кабінет зоології.

Всі кабінети станції на той час були зразково - показовими для шкіл області, а в кабінеті молодшого шкільного віку була створена постійно діюча виставка робіт юннатів цього віку.

В третьому павільйоні був кабінет технічних засобів з пультовим управлінням. Він використовувався як лекційний зал.

Четвертий павільйон пристосували під їдальню для харчування юннатів під час роботи обласного табору на 120 чоловік, який розмістився на території виставки в чудовому ялиновому парку в 30 наметах.

В середині території розбили квітники і висадили 60 видів однорічних, дворічних і багаторічних квітково-декоративних рослин:

тюльпанів, гіацинтів, лілій, жоржин різних сортів і видів тощо. Було висаджено також 300 сортів і видів троянд, обсадили квітники алісумом і віолою, чорнобривцями та матіолою. Біля павільйонів посадили різні сорти півоній, а після відцвітання багаторічних квітів, висаджували різні сорти айстр.

Отже, сама територія станції мала вже досить привабливий вигляд.

Пізніше тут було створено постійно діючу виставку. В альбомах, на планшетах і стендах виставки була розкрита дослідницька робота кращих шкіл області.

Навчально-дослідна ділянка станції займала площу 2,5 га поруч з приміщенням. Однак, коли територію передали радгоспу плодоягідних рослин, то і земельну ділянку площею 2 га від станції юннатів забрали.

Залишилась у користуванні станції лише півгектарна ділянка, де розмістили польову, овочеву сівозміни і колекційний відділ.

Для роботи гуртків юних овочівників відвели 200 м² під парникове господарство на 30 парникових рам.

Базою для роботи юних садоводів був молодий плодоносний сад Хмельницького дендропарку, який знаходився поруч з територією обласної станції. Тут же була плодова шкілка і розсадник, шкілка декоративних рослин.

Основним недоліком роботи станції юннатів на той час була нестача відповідних педагогічних кадрів.

Велика віддаленість СЮН (3-6 км) від шкіл міста Хмельницького при відсутності громадського транспорту негативно позначалась на відвідуванні учнями занять і проведенні практичних робіт по вирощуванню сільськогосподарських і квітково-декоративних рослин.

Лише з появою транспорту стало можливим більше залучати дітей до роботи безпосередньо на станції .

Робота обласної станції перевірялась двічі (в липні і жовтні) працівниками Центральної станції юннатів. Вони вивчали не тільки роботу

гуртків, а й інструктивно-методичну роботу, надавали методистам і керівникам гуртків відповідну методичну допомогу на місцях.

Після перевірки діяльності ряду позашкільних закладів України, Міністерство освіти України видало наказ № 200 від 28.11.1962р. "Про підсумки огляду роботи позашкільних закладів", в якому було відзначено позитивну роботу Хмельницької обласної СЮН та присуджено їй друге місце в огляді і нагороджено грамотою Міносвіти України та грошовою премією в сумі 1500 крб.

У 1962 році значно поліпшилась дослідницька робота в учнівських навчально-виробничих бригадах шкіл області.

Істотну роль в організації правильної постановки дослідів в учнівських виробничих бригадах відіграв республіканський конкурс на кращу дослідницьку роботу з біології та сільського господарства, оголошений Міністерством освіти УРСР, в який включилися 205 учнівських виробничих бригад області.

В січні 1965 року директор Хмельницької ОСЮН Внуковський А.М. перейшов на іншу роботу і її керівником об'євно призначило енергійну й досвідчену працівницю Холевінську Марію Яківну, яка до цього виконувала обов'язки методиста станції.

Марія Яківна велику увагу приділяла удосконаленню роботи з керівниками шкіл і вчителями біології з питань підвищення рівня викладання біології, охорони природи, розвитку дитячого дослідництва.

Знаменним для юних дослідників природи Хмельниччини був 1965 рік. Старанна праця на шкільних ділянках, колгоспних і радгоспних полях, в садах і на городах, принесла їм чимало успіхів.

1970 рік відзначився в історії юннатівського руху результативною участю шкіл та гуртків юннатів області в республіканських конкурсах та естафетах. У вересні всі відділи освіти області підвели підсумки участі шкіл у третьому турі масових республіканських заходів "На краще внутрішнє і зовнішнє озеленення загальноосвітніх шкіл".

На Всесоюзному зльоті юннатів та дослідників сільського господарства, який відбувся в Кишиневі, виступила Валя Степанишина з Шарівської школи Ярмолинецького району і розповіла про роботу першого в Україні піонерського супутника учнівської виробничої бригади.

Слово на зльоті отримали також учні Вишнівчицької середньої школи Чемеровецького району .

За досягнуті успіхи в 1973 році й здобуте перше місце в конкурсі Міністерство освіти України нагородили Хмельницьку обласну станцію юних натуралістів грамотою та цінним подарунком на суму 100 крб.

З ініціативи Республіканської станції юннатів в 1979 році у кожній школі було організовано юнацьку секцію охорони природи, почали діяти "голубі" і "зелені" патрулі.

Шкільні юнацькі секції проводили велику масово-природоохоронну роботу по пропаганді природоохоронних знань, організовували діяльність "зелених" і "голубих" патрулів, шкільних лісництв, загонів по боротьбі з ерозією ґрунтів, постів бережливих та гуртків юних друзів природи. В багатьох школах оформлялись куточки і кімнати охорони природи, готувались виставки "Природа очима дітей", "Зелені насадження - легені планети", проводились читацькі та науково-практичні конференції.

В області в 958 секціях товариства охорони природи було охоплено 87857 учнів, створено 961 загін "зелених" патрулів, в яких задіяли 11607 учнів, 382 "голубих" патрулів в складі 5793 учнів, 66 загонів по боротьбі з ерозією ґрунтів в складі 1199 учнів та 275 сигнальних постів в складі 3895 учнів.

Освітнянами Хмельниччини було створено 1050 куточків охорони природи, в яких розміщені закони і декрети про природу, рослини і тварини, занесені до "Червоної книги", плани роботи "зелених" та "голубих" патрулів, лісових дозорців, сигнальних постів.

З метою залучення школярів до участі у виявленні, обстеженні джерел, струмків, малих річок і їх витоків, поліпшенню охорони та догляду за ними

в області з січня 1982 р. до грудня 1985 р оголошений обласний конкурс „Джерело”.

За підсумками 1982 р. в обласному конкурсі взяли участь 557 шкіл області. Ними виявлено та впорядковано 1238 джерел і 100 малих річок та витоків.

У відповідь на звернення кращих шкіл і станцій юннатів - „Містам і селам – добробут і красу”- школярі нашої області на честь 70-річчя Великого Жовтня заклали парки, алеї, сквери, озеленили і упорядкували шкільні садиби, могили і обеліски загиблих воїнів.

У 1985 році колектив обласної СЮН працював над виконанням завдань державної постанови про реформу загальноосвітньої школи.

Основною проблемою для юнацтва було вдосконалення форм і методів гурткової роботи.

Намагаючись розширити мережу природоохоронних гуртків, обласний відділ народної освіти, обласна станція юннатів домоглися відкриття в 1986 році міської станції юннатів у м. Шепетівці.

Дбаючи про збереження і примноження лісових насаджень на Хмельниччині, облвно, райміськвно та облСЮН приділяли серйозну увагу створенню і розширенню шкільних лісництв.

Перше шкільне лісництво ім. Миколи Островського було організоване на початку 1968 року на базі сш № 9 м.Шепетівки, до складу якого входило 15 чоловік. Серед них лісничий, помічник лісничого, бухгалтер, три дільничних лісотехніки і 9 лісників- учнів 8-9 класів.

В 1991 році був оголошений республіканський конкурс школярів Української РСР „Мій рідний край-моя земля”, який пізніше був оголошений як Всеукраїнський конкурс.

Конкурс проходить по двох розділах: „Природоохоронна робота і екологія”, „Продуктивна праця і дослідницька і дослідницька робота в галузі сільського і лісового господарства”.

До 1995 року 144 гуртки юннатів різних профілів, загонів „голубих” і „зелених” патрулів, шкільні лісництва, клуби, об’єднання, окремі юннати нагородженні цінними подарунками і грамотами.

В 1991 р. в першому екологічному конгресі, який проходив в м. Києві в Республіканській станції юних натуралістів взяли участь 9 кращих юннатів з Хмельниччини.

19 серпня 1992 року обласна станція юннатів була реорганізована в Хмельницький обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (наказ облуправління №44-к від 19.08.92р)., який очолив Климчук Василь Васильович, змінивши на посаді директора М.О. Мазурка, котрий вийшов на пенсію за віком.

На базі закладу в 1992 – 1993 навчальному році працювало 92 гуртки юних натуралістів, якими було охоплено 1300 дітей, а також діяло 55 гуртків закладу, які охоплювали 857 учнів, створені на базі ряду кращих загальноосвітніх шкіл області.

В тому ж році реорганізовані міські станції юннатів також в еколого-натуралістичні центри у містах Кам'янці-Подільському, Шепетівці і Славуті.

Хмельницький обласний еколого-натуралістичний центр розробив комплексну програму заходів по залученню учнівської молоді закладів освіти області до участі в екологічному русі на 1996- 2000 рр., її було затверджено на колегії управління освіти і зобов’язано усі рай(міськв)но розробити на її виконання власні заходи.

Надаючи методичну допомогу по залученню учнівської молоді до участі в проведенні природоохоронних заходів, методичні працівники екологічного центру регулярно виїжджали в райони області.

Відділами освіти були розроблені також комплексні програми залучення учнівської молоді до екологічного руху, а намічені ними заходи включені в річні плани роботи шкіл, що істотно вплинуло на активізацію еколого-натуралістичної роботи.

Продуманій і змістовній натуралістичній, дослідницькій роботі сприяло відкриття на Дунаєвеччині в 1991 році районної станції юннатів. Питаннями екології постійно займався районний відділ освіти (зав. Прокопчук В.С.) та райметодкабінет.

5 жовтня 1995 року в м. Хмельницькому в Палаці творчості дітей та юнацтва відбувся обласний зліт юннатів різних поколінь, присвячений 70-річчю юннатівського руху в Україні.

Учасники зльоту, а їх зібралось близько 320 чоловік, провели конференцію, на якій обмінялись досвідом організації юннатівської роботи.

Тут було вручено дипломи та цінні подарунки педагогам і дітям.

За кращу юннатівську роботу було відзначено Дунаєвецький, Новоушицький, Ізяславський, Кам'янець-Подільський, Чемеровецький, Шепетівський, Хмельницький райони. На зльоті виступили В.І.Войтенко - начальник обласного управління освіти, М.Я.Холевінська - колишній директор Хмельницької обласної станції юннатів 50-х років, колишні юннати - відомі передовики народного господарства, такі як С.А. Тимчук - голова селянської спілки з Кам'янещини, депутат Верховної Ради України першого скликання, О.М.Васьков - агроном із с. Шарівки Ярмолинецького району, В.Г.Войтенко - завідуючий відділом обласної природоохоронної служби, вчителі та учні – ентузіасти юннатівської роботи.

Під час зльоту на виставці "Щедрість рідної землі" демонструвались експонати, вирощені руками юних натуралістів. Презентували також книгу "Довідник юнната" автори Л.Манорик, С.Клименко, що вийшла у видавництві "Поділля".

У жовтні цього ж року делегація області взяла участь у Всеукраїнському зльоті юних натуралістів у м.Києві, присвяченому 70-річчю юннатівського руху в Україні. В Києві на виставці "Щедрість рідної землі" Хмельниччина увійшла в трійку кращих.

Міністерство освіти України нагородило значками "Відмінник освіти України" директора Кам'янець-Подільського МЕНЦУМ Ткач Людмилу Іванівну, директора Дунаєвецької райСЮН Рилову Аллу Іванівну, методиста ХОЕНЦУМ Редзинець Зінаїду Володимирівну і заступника директора ХОЕНЦУМ Павлюк Ганну Василівну та чимало педагогів області за кращу дослідницьку і натуралістичну роботу відзначено іншими нагородами, що для них стало стимулом до нових трудових звершень.

В 90-х роках відбувалася екологізація навчально-виховного процесу, вишукувались дієві форми екологічної освіти і виховання школярів.

В 90-х роках було значно зміцнено навчально-матеріальну базу еколого-натуралістичного центру. В 1992-1995 роках центром придбано два трактори з двома плугами і причіпом-самоскидом, вантажівку-самоскид, легковий автомобіль. Сучасним обладнанням оснащено столярну майстерню. Створено пасіку. В 1996- 1998 роках проведено ремонти і реконструкцію більшості навчальних і господарських приміщень, споруджено сталеву огорожу навчально-дослідних ділянок.

Завдяки настирливості директора закладу Климчука В.В. і заступника з навчально-виховної роботи Мединської О.М. земельна ділянка, яку місцеві чиновники хотіли забрати під різні забудови, в 1992 році була відстояна і залишилась за еколого-натуралістичним центром згідно Державного акту на право постійного землекористування.

Нині навчально-дослідна ділянка площею біля 2 га - відповідає Положенню про ділянки. Як і в попередні роки, тут ведеться дослідницька робота за завданням вчених Кам'янець-Подільської аграрної академії, обласного науково-виробничого об'єднання "Еліта". У відділі польових і овочевих культур юннати під керівництвом керівників гуртків закладали передбачені планом досліди, вели фенологічні спостереження за дослідними культурами.

В 1997-1998 навчальному році на базі обласного еколого-натуралістичного центру працювало 127 гуртків, учнівських об'єднань,

якими було охоплено 2525 учнів одинадцяти навчально-виховних закладів міста Хмельницького, Хмельницького і Лeticівського районів.

Тут трудилися 20 педагогічних працівників, 85 відсотків з яких мали вищу освіту. Багато років пропрацювали в ХОЕНЦУМ Ігнащенко Г.П., Редзинець З.В., Павлюк Г.В., Паляниця Л.А., Боголюбова Г.Т., які мали відповідний досвід роботи в позашкільній установі.

Чимало зусиль до організації юннатівського руху докладали і молоді працівники Долінська Л.С., Тихонюк Н.С. та ін. В закладі створено учнівське об'єднання "Господарочка", до складу якого ввійшли юні в'язальниці (кер.Павлюк Г.В.), квітникарі-оранжувальники (кер. Салтанахмедова І.С), вишивальники (кер. Степанець Г.І.).

В 1997 році юні ботаніки під керівництвом методиста Гурської З.І. та керівника гуртків Тихонюк Н.С. проводили досліди в рамках україно-американського експерименту з швидкоростучою рослиною "Brassica rapa".

За активну участь в експерименті закладу видано відповідне свідоцтво, а дітей – учасників цього заходу заохочено чималою кількістю пляшок солодкої води "Кока-кола".

Починаючи з січня 1996 року, обласне управління освіти і обласний еколого-натуралістичний центр регулярно проводять огляди-конкурси навчально-дослідних ділянок в школах області. Умови конкурсу і його підсумки розробляє і підводить сільськогосподарський відділ ХОЕНЦУМ (завідуюча відділом Зотова О.В.).

В 1997 році сільгоспвідділ закладу відгукнувшись на заклик газети "Сільські вісті" про збір грошей на виготовлення вітчизняного комбайну "Лан", разом з юннатами екологічного відділу зібрав металобрухт майже на 150 гр. і перерахував зароблені гроші на Олександрійський завод для виготовлення "Лану".

"Довідник юнната" під редакцією Л.Манорик, С.Клименко, який видруковано в 1995 році, став справжнім підручником для юннатів. Ним забезпечено всі загальноосвітні I-II і I-III ступенів школи області. Широко

використовується довідник у роботі з гуртківцями безпосередньо на ХОЕНЦУМ. Його вручали переможцям різноманітних біологічних вікторин, конкурсів тощо.

В 1997 році обласний ЕНЦУМ видрукував для освітян області навчально - методичний посібник Г.П. Пустовіта "Дослідницька робота учнів з екології в позашкільних установах і школах". Ним було забезпечено всі райміськметодкабінети, школи області для роботи з педагогами і використання ними в своїй педагогічній діяльності. У посібнику висвітлено методичні основи екологічного виховання учнівської молоді, теоретичні і практичні аспекти дослідницької роботи з екології в освітніх закладах, подано методики перевірки сформованості елементів екологічної культури особистості. В 1994 році було видано і передано школам області першу частину цього посібника Г.П. Пустовіта "Екологічне виховання учнів у процесі дослідницької роботи". У посібнику висвітлено роботу гуртків юннатів молодшого шкільного віку, загальні питання організації, планування та обліку їх діяльності.

В 1998 році Новак В.О. і Новак Л.М., вчителі Голосківської ЗОШ І-ІІІ ст. Летичівського району, завершили написання навчально-методичного посібника "Орнітофауна Хмельницької області" (фауністична характеристика). ХОЕНЦУМ видрукував цей посібник і забезпечив ним всі школи області. Посібник містить цікаву інформацію, розрахований на вчителів біології, учнів загальноосвітніх шкіл, профтехучилищ, любителів природи і орнітологів.

Працю авторів посібника високо оцінили вчителі області та начальник облуправління освіти В.І. Войтенко, який нагородив Новака В.О. і Новака Л.М. нагрудними знаками „Відмінник освіти України” і зобов’язав Летичівський райво підвищити заробітну плату цим педагогам-ентузіастам.

Спільно з працівниками ОІУВ підготовлено й надруковано в 1999 році збірник еколого-натуралістичних заходів, сценаріїв, вікторин, свят та рольових ігор "В гармонії з природою" на допомогу вчителям, класним

керівникам, керівникам гуртків, вихователям у проведенні роботи з екологічної культури та охорони природи.

Важливу роль в екологічній освіті і вихованні підростаючого покоління Хмельниччини відіграють регіональні позашкільні заклади еколого-натуралістичного профілю.

Змістовно і плідно працює Кам'янець-Подільський еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, який створено в 1992 році.

Екологічний центр живе своїм цікавим і захоплюючим життям, основними формами роботи якого є: гурткова робота, масові натуралістичні заходи, екологічна стежка, наукове товариство учнів, школа верхової їзди, школа юного фермера, школа народних ремесел, майстерня аранжування, дослідницька робота, екскурсії, експедиції, екологічний кінолекторій, клубна робота, міський зоопарк.

В травні 1997 року тут відкрито міні-зоопарк, де можна зустріти поні, ведмедя, лисицю, мавп та інших звірів. І хоч видовий склад зоопарку на сьогодні не дуже великий - 28 видів тварин та птахів, однак тут вишуканий дизайн. Теремки для тварин, створюють атмосферу загадковості, казковості та захоплення чудом природи. Очолює колектив, ініціативний педагог Заслужений працівник освіти Ткач Людмила Іванівна. Вона постійно дбає про впровадження в роботу нових нетрадиційних форм, пропаганди екологічних знань, перетворює мрію на реальність.

Цікавим і захоплюючим життям живуть юні натуралісти Шепетівського і Славутського міських центрів еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, Дунаєвецької районної станції юннатів, котрі, як і обласний ЕНЦУМ, працюють над впровадженням в практику природоохоронної і дослідницької роботи шкіл нових ідей, педагогічних новацій з питань виховання екологічної культури підростаючого покоління, бережливого ставлення до природи, збереження і примноження її багатств.

Школярі та юннати Хмельниччини стали активними учасниками проведення Всеукраїнської природоохоронної пропагандистської акції

"Птах року". Активно працюють в цьому напрямку вчителі Голосківської зош І-ІІІ ст. Летичівського району В.О. Новак та Л.М. Новак, плідну працю яких відзначено нагрудними знаками „Відмінник освіти України” .

За значні досягнення в пропагандистській роботі про корисну роль птаха 1997 року - рибалочки в природі і господарській діяльності людини, заходах щодо охорони цього виду та його місце мешкання, проведення систематичних обліків та спостережень Подільський клуб любителів птахів „AVES” Голосківської школи нагороджений грамотою УДЕНЦУМ.

Юннатівський рух на Хмельниччині нерозривно пов'язаний з вивченням, охороною і збагаченням природи рідного краю. Він набуває сьогодні творчого розвитку, адже для цього є відповідні умови: профільні гуртки, групи, клуби, секції та інші творчі об'єднання, осередки наукових товариств Малої академії наук. Саме вони покликані розвинути інтереси дітей, допомогти їм вибрати свій трудовий шлях, засвоїти основи екології, правило природокористування.

Юні натуралісти Хмельниччини активно включаються у проведення різноманітних масових еколого-натуралістичних заходів. Подільські природолюби неодноразово ставали переможцями Міжнародних, Всеукраїнських, обласних конкурсів та акцій.

З метою формування екологічної та екологічної культури підростаючого покоління, удосконалення форм і методів трудового навчання і виховання, залучення до активної природоохоронної діяльності, у 2006 - 2010 рр. проходив Всеукраїнський етап акції „Ліси для нащадків”.

На підставі рішень оргкомітету Косовський Максим, учень 11 класу Судилківської загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів Шепетівського району, був нагороджений путівкою до Всеукраїнського табору „Юннат”.

Гурток „Юні орнітологи” загальноосвітньої школи І – ІІІ ст. № 7 м. Кам'янець-Подільського нагороджено грамотою Національного ЕНЦУМ за змістовну природоохоронну, дослідницько-пропагандистську роботу в

акції “Птах року 2006” та практичну екологічну роботу у вирішенні проблеми охорони птахів.

За проведену практичну роботу в рамках Всеукраїнського заочного конкурсу-огляду внутрішнього та зовнішнього озеленення навчальних закладів „Галерея кімнатних рослин” гурток „Юні квітникарі” Кам'янець-Подільського міського ЦЕНТУМ нагороджений Грамотою Національного ЕНЦУМ і путівкою до всеукраїнського табору „Юннат”

За зайняте II місце у Всеукраїнській акції „Зелений паросток майбутнього” у 2006 році Грамотою Національного ЕНЦУМ нагороджено Яблонську Наталію - ученицю 7 класу Кульчинівської ЗОШ I-III ст. Красилівського району.

За активну участь у Всеукраїнській акції „Зелений паросток майбутнього” нагороджено Грамотою Національного ЕНЦУМ за зайняте III місце учнівський колектив 7-8 класів НВК Славутського району; гурток „Народні умільці” Кам'янець-Подільського еколого-натуралістичного центру учнівської молоді; вихованців гуртка „Зелений патруль” Ставищанської ЗОШ I-II ст. Дунаєвецького району.

З 23 по 25 травня 2007 року на базі Національного ЕНЦУМ відбувся II Всеукраїнський конкурс експериментально-дослідницьких робіт „Юний дослідник” для учнів 9-11 років із природознавства (біології). Згідно рішення журі дипломами учасника нагороджено:

Ярушинського Святослава, учня 6 класу Дунаєвецької ЗОШ I-III ст. №2, вихованця Дунаєвецької райСЮН;

Ставіногу Ольгу, ученицю 5 класу Іванковецького НВК Хмельницького р-ну;

Дудар Юрія, учня 6 класу Деражнянського НВК №3;

Цибанюк Тимофія, учня 6 класу Корчицької ЗОШ I-III ст. Шепетівського району.

Путівками до Всеукраїнського табору „Юннат” Національного ЕНЦУМ нагороджено:

-Антонюк Олену – ученицю 9 класу Шепетівського навчально–виховного комплексу №3;

-Панчук Ольгу – ученицю 6 класу Нетішинської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. №4;

Гала Максима – учня 6 класу Нетішинської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. №4 за активну участь у Всеукраїнській акції „Юннатівський зеленбуд”;

-Гурток „Улюбленці природи” Кам'янець-Подільської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. № 6;

-Юннатівський загін „Рятівники природи” Кам'янець-Подільської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. №5;

-Михальчук Тетяну – ученицю 11 класу Нетішинської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. №2;

-Учнівський колектив 9-В класу Нетішинської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. №1;

-Учнівський колектив 6-7 класів Нетішинської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. №4;

-Семенюка Артема – вихованця гуртка „Юні лісівники-дендрологи” Славутського міського еколого-натуралістичного центру учнівської молоді;

-Почекета Дмитра – вихованця гуртка „Юні лісівники-дендрологи” Славутського міського еколого-натуралістичного центру учнівської молоді;

-Гурток „Юні лісівники-дендрологи” Сквородківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. Старокостянтинівського району;

- Учнів Шепетівського навчально–виховного комплексу №1;

- Гурток „Юннат” Шепетівського навчально–виховного комплексу №2;

-Антонюк Олену – ученицю 9 класу Шепетівського навчально–виховного комплексу №3.

-Учнів Вишнівчицької загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. Чемеровецького району нагороджено грамотою Національного ЕНЦУМ.

Іськова Людмила, учениця 7 класу Пеньківської загальноосвітньої школи I-III ступенів Старокостянтинівського району нагороджена путівкою до Всеукраїнського табору “Юннат” за проведену науково-дослідну роботу з ботаніки.

Грамотою Інституту ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України за вагомі наукові результати по програмі науково-освітнього проекту “Лишайники – індикатори стану атмосферного повітря” нагороджено Климчук Євгенію та Піскорську Анастасію, вихованок гуртка „Юні ботаніки” Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді. Тема роботи: „Лишайники – індикатори стану атмосферного повітря”

Грамотою Національного ЕНЦУМ, за зайняте у проекті III місце, нагороджено гурток „Юні натуралісти” Дунаєвецької районної станції юних натуралістів.

За творчий підхід і особистий внесок у відродженні національних традицій та виготовлення народних іграшок новорічно-різдвяної виставки-конкурсу “Новорічний подарунок” нагороджено Грамотою Національного ЕНЦУМ Верещинську Валентину за роботу “Ангел”, члена гуртка “Флористика” Дунаєвецької райСЮН; Закаряна Артема за роботу “Колобок”, вихованця Палацу творчості дітей та юнацтва м. Хмельницького; Бушинську Аліну за роботу “Новорічний пакунок”, члена гуртка “Писанкарство” ЦЕНТУМ м.Шепетівки; Приступу Юлію за роботу “Оленка”, члена гуртка “Вишиванка” Віньковецького Будинку творчості; Щукіну Олену за роботу “Оленка”, члена гуртка “Дизайн” Віньковецького Будинку творчості; Волинець Ольгу за роботу “Снігова королева”, ученицю Старокостянтинівської ЗОШ 1-111 ст. №3; Гречанюка Артура за роботу “Сватай мене Іване, бо я вже з приданим”, вихованця Палацу творчості м. Хмельницький; Яринич Ірину за роботу “Польові квіти”, вихованку ЕНЦ м.Славута; Юзвишену Альону за роботу “Веселий моряк”, вихованку гуртка “М’яка іграшка” Віньковецького Будинку творчості; Мазур Марину за

роботу “Янгол”, вихованку гуртка “М’яка іграшка” Віньковецького будинку творчості.

За підсумками VI Міжнародного дитячого екологічного конгресу „Живи, Земле!” дипломами першого ступеня та цінними подарунками нагороджено Мнюха Олександра, учня 10 класу Пліщинської ЗОШ І-ІІІ ст. Шепетівського району, з роботою „Біоекологічні особливості та якісні характеристики деревини клена-явора форми „Пташине око” сформованої за межею ареалу в Україні”, секція „Екологія рослин”; екологічний парламент Шепетівського ЦЕНТУМ, секція „Дитячий екологічний парламент”

Дипломом III ступеня і цінним подарунком нагороджено Мартинюк Олену Степанівну, ученицю 10 класу Пліщинської ЗОШ І-ІІІ ст. Шепетівського району.

Екологічний центр школярів м. Славута був нагороджений Грамотою Національного ЕНЦУМ за змістовну роботу на ділянці рослин радіопротекторної дії та участь у Всеукраїнській акції „Рослини- рятівники від радіації” у 2007 році.

Грамотою Національного ЕНЦУМ за цілеспрямовану роботу по дослідженню корисних комах та значні успіхи у Всеукраїнському еколого-натуралістичному поході „Біоцит” нагороджено Савчук Ірину, ученицю 11-Г класу Нетішинської ЗОШ І-ІІІ ст. № 2.

На базі Національного ЕНЦУМ з 28 лютого по 4 березня 2007 року проходив тиждень науково-освітніх проектів “Україна - Європа - Світ”. В рамках цього проекту відбувся III Всеукраїнський конкурс юних зоологів та тваринників. Франчука Юрія, учня 11 класу Полянського загальноосвітнього навчального закладу І-ІІІ ст. Шепетівського району, з роботою: ”Природоохоронні заходи зі збереження та відтворення орнітологічного різноманіття на території РЛП “Мальованка”; визнано переможцем та народжено дипломом I ступеня.

Успішно працюють юні лісівники Хмельниччини.

У 2007 році Грамотою Національного ЕНЦУМ нагороджено учнівське лісництво Полянської ЗОШ І-ІІІ ст. Шепетівського району, учасника Всеукраїнського зльоту учнівських лісництв.

За змістовну природоохоронну, дослідницько-пропагандистську діяльність в рамках акції „Птах року 2007 - вивільга” та практичну екологічну роботу у вирішенні проблеми охорони птахів Кожан Наталю, члена шкільного товариства охорони птахів Гальчинецького НВК Теофіпольського району нагороджено грамотою Національного ЕНЦУМ.

За активну участь у проведенні Всеукраїнської трудової акції „Плакаємо сад” у 2007 році нагороджено грамотою Національного ЕНЦУМ гурток „Еколог” Плесенської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. Шепетівського району; гурток юних садівників Кам'янець-Подільського міського еколого-натуралістичного центру; учнів 7 класу В'язовецької ЗОШ 1-111ст. Білогірського району; гурток „Ерудит” Хмельницької санаторної школи - інтернату №2; учнів 8 класу Нетішинської ЗОШ І-ІІІ ст.№1.

Путівкою від Національного ЕНЦУМ до табору „Юннат” нагороджено найкращих юннатів-учасників трудової акції „Зелений паросток майбутнього” Росенка Андрія - вихованця гуртка „Охорона природи” м. Славута; Мойсееву Світлану - члена гуртка „Охорона природи” м. Славута.

Білогірський навчально - виховний комплекс нагороджено Грамотою Національного ЕНЦУМ за проведену роботу по залученню загальноосвітніх навчальних закладів до благоустрою та покращення стану їх зовнішнього озеленення під час Всеукраїнської трудової акції „Парад квітів біля школи”.

Листом Подяки Національного ЕНЦУМ за проведену організаційну роботу по залученню учнівської молоді до озеленення в рамках Всеукраїнської трудової акції „Парад квітів біля школи” нагороджено Славутський МЦЕНТУМ; Жищинецьку загальноосвітню школу І-ІІІ ст. Городоцького району; НВО №2 м.Шепетівка.

Диплом Національного ЕНЦУМ отримав переможець Національного туру Міжнародного конкурсу „Енергія і середовище” - Присяжнюк Андрій,

учень Красилівського навчально-виховного комплексу „загальноосвітня школа I-III ст. №5 та гімназія”, з роботою на тему: „Прес для очищення води”.

За підсумками Всеукраїнської трудової акції „Дослідницький марафон” путівками до Всеукраїнського табору „Юннат” нагороджено Дарієнко Євгенію, ученицю Великочернятинської ЗОШ I-III ст. Старокостянтинівського району; Поліщук Світлану, ученицю Хоняківської ЗОШ I-III ст. Славутського району; Круглу Марію, ученицю НВК № 3 у складі „ЗОШ I-III ст. ім. Рибака та ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою” Шепетівського району.

Дипломом Національного ЕНЦУМ, цінним подарунком, комплектом журналу „Паросток” нагороджено агітбригаду "Едельвейс" СЗОШ №2 м. Шепетівки за зайняте III місце VII Всеукраїнського конкурсу екологічних колективів (агітбригад) загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів.

За кращі показники в еколого-натуралістичному поході „Біощит-2007” нагороджено путівками до оздоровчого табору „Юннат” найактивнішого учня 5-В класу Нетішинської ЗОШ I-III ступенів №1, найактивнішого учня 8-А класу ЗОШ I-III ступенів №4 міста Славута.

Відповідно до підсумків проведення Всеукраїнського конкурсу „Юний флорист” надано диплом Національного ЕНЦУМ Сидорову Дмитру Дмитровичу, вихованцю Шепетівського центру еколого - натуралістичної творчості учнівської молоді.

Нагороджено путівками Національного ЕНЦУМ до Всеукраїнського табору „Юннат” школярів, членів учнівських лісництв за відтворення лісових ресурсів, допомогу у посадці лісу, збір лікарської сировини під час трудової акції „Ліси для нащадків” у 2007 році:

-Читкайло Юлію, Кавуна Олександра, Ковальчук Тетяну - учнів 10 класу Нетішинської ЗОШ I-III ст. №1 ;

-Васьківську Юлію - ученицю 8 класу Нетішинської ЗОШ I-III ст. №1.

Нагороджено путівками Національного ЕНЦУМ до Всеукраїнського табору „Юннат” школярів та учнівську молодь за активні дії з впорядкування і оздоровлення довкілля під час трудової акції „Зелений паросток майбутнього”:

Івашенюк Наталію, Матвійчука Дмитра, Моїсеєву Світлану, Прокопчук Катерину, Прокопчука Михайла, членів гуртка „Охорона природи” Славутського еколого-натуралістичного центру школярів.

Грамотою Національного ЕНЦУМ за активну участь у проведенні Всеукраїнської трудової акції „Плекаємо сад” нагороджено учнів 9-В класу Нетішинської ЗОШ І-ІІІ ст.№1; гурток юні „Друзі природи” ЗОШ І-ІІ ст.№11 м. Кам'янця-Подільського.

За високий рівень виконання дослідницької та природоохоронної діяльності в еколого-натуралістичному поході „Біоцит-2008” нагороджено грамотою Національного ЕНЦУМ по операції „Мурашка” учнівський колектив Грузевицької ЗОШ І-ІІ ступенів Хмельницького району; Яцюк Тетяну, ученицю 5 Г класу ЗОШ І-ІІІ ступенів №1 м. Нетішина.

Нагороджено Грамотою Національного ЕНЦУМ та путівкою до Всеукраїнського табору „Юннат” за ефективну організаційно-масову роботу по залученню учнівської молоді до практичної натуралістичної та природоохоронної діяльності Загінецьку загальноосвітню школу І-ІІІ ступенів Деражнянського району, Кам'янець-Подільський міський еколого-натуралістичний центр учнівської молоді; Загальноосвітню школу І-ІІІ ступенів № 7 м. Кам'янець-Подільський; Шепетівський міський центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді; Дунаєвецьку району станцію юних натуралістів.

У 2008 році пройшов Всеукраїнський конкурс „Мій рідний край – моя земля”. Учнівські колективи та педагогічні працівники Хмельницької області приймали активну участь в реалізації програм за напрямками „Практична природоохоронна робота і екологія”, „Експериментальна робота з біології,

продуктивна праця і дослідницька робота в галузі сільського та лісового господарства”.

Конкурс спонукав учасників до проведення екологічних експедицій, походів, екскурсій, дослідів під час яких юннати краще змогли ознайомитися з природою рідного краю, спостерігати, досліджувати, аналізувати та систематизувати отримані знання.

Мороз Яну, ученицю 6 класу Нетішинської ЗОШ І-ІІІ ст. № 2, переможця Всеукраїнського конкурсу „Мій рідний край – моя земля” нагороджено путівкою до Всеукраїнського оздоровчого табору „Юннат” Національного ЕНЦУМ

За проведену на високому рівні дослідницьку роботу в галузі сільського господарства нагороджено грамотою Національного ЕНЦУМ учнівську виробничу бригаду Летавського НВК Чемеровецького району.

За підсумкам конкурсу „В об’єктиві натураліста”, в номінації кращий слайд-фільм Національним ЕНЦУМ нагороджено Судакова Романа, учня 8 класу ЗОШ №29 м. Хмельницького, Маликому Романа, учня 8 класу Дерев'янської ЗОШ Кам'янець - Подільського району, Дубовенко Марію, ученицю 6 класу Нетішинської ЗОШ І-ІІІ ступенів №4.

В номінації кращий відеофільм нагороджено Кравчук Олену, ученицю 10 класу Нетішинської ЗОШ І-ІІІ ступенів.

За рішенням компетентного журі для участі у міжнародному етапі ІІ Міжнародного екологічного конкурсу „Комахи - мешканці луків, як охоронці довкілля” визнано переможцями Національного етапу і направлено на міжнародний етап до Польщі роботи Тимчака Андрія, учня 4 класу Андріївського навчально-виховного об'єднання Чемеровецького району; Сабат Валерії, учениці 5 класу Бутовецької ЗОШ І-ІІІ ступенів Старокостянтинівського району з роботою „Веселий цвіркунчик”. В номінації „Художня робота” - Борцову Ірину, ученицю 3 Г класу Нетішинської ЗОШ І-ІІІ ступенів №4 з роботою „Барвистий луг”.

Нагороджено Грамотою Національного ЕНЦУМ за творчий підхід, оригінальність та глибину розкриття теми конкурсу:

В номінації „Екологічна казка”:

Подлюк Юлію, ученицю 5 класу Мацьковецької ЗОШ I-II ступенів Хмельницького району з роботою „Мурахи та метелики”;

Крошко Ольгу, ученицю 3 А класу Нетішинської ЗОШ I-III ступенів №4 з роботою „Мурашки - охоронці”;

Дубовського Віталія, учня Плесенської ЗОШ I-III ступенів Шепетівського району з роботою „Жива казка”;

В номінації „Таблична гра”:

Хоменко Марію, ученицю 5 Б класу Нетішинської ЗОШ I-III ступенів №4 з роботою „Запили квітку”;

Щербань Олександрю, ученицю 5 Б класу Нетішинської ЗОШ I-III ступенів №4 з роботою „Допоможи метелику”;

В номінації „Мультимедійна презентація”:

Врубельського Сергія, учня 5 класу Вільховецької ЗОШ I-III ступенів Чемеровецького району.

Дипломом Національного ЕНЦУМ за зайняте III місце у Всеукраїнському конкурсі „Юний селекціонер” у 2008 році нагороджено Петянчину Інну Володимирівну, ученицю 10 - Г класу Нетішинської ЗОШ I-III ступенів №1.

Сертифікатами учасників Всеукраїнського конкурсу „Intel Еко Україна - 2009” - Національного етапу міжнародного конкурсу науково-технічної творчості школярів старших класів INTEL ISEF нагороджено Дитинчук Богдану, ученицю 11 класу Шепетівського навчально-виховного комплексу № 1 (секція: „Хімія і біохімія”) за роботу: „Йоноселективні електроди для визначення індометацину та кетопрофену”.

Дипломом II ступеня конкурсу „Intel Еко Україна - 2009” за зайняте друге місце нагороджено Михальчишину Наталію, ученицю 10 класу Старокостянтинівської гімназії Старокостянтинівської міської ради (секція:

„Науки про землю: географія, геологія”) за роботу: „Старокостянтинівщина туристична”.

Грамотою Національного ЕНЦУМ за створення нових лісів, лісопарків навколо населених пунктів, утримання зелених насаджень, вирощування посадкового матеріалу декоративних дерев, кущів, квітів підчас Всеукраїнської акції „Юннатівський зеленбуд” нагороджено гурток „Юні знавці лікарських рослин” Шепетівського міського центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді; учнівський колектив НВО №28 м. Хмельницького; гурток „Юні друзі природи” Славутського міського еколого-натуралістичного центру школярів.

Грамотою Національного ЕНЦУМ за високий рівень виконання творчих робіт конкурсу „Український сувенір” нагороджено учнів НВК № 1 1-А курсу за роботу „Рогате чудо”, м. Шепетівка; Жмуцьку Марію за роботу „Новорічна ялинка”, ученицю НВК „ЗОШ І-ІІІ ст., гімназія № 5” м. Славута; Конченко Марію за роботу „Новорічна фантазія”, вихованку Славутського еколого-натуралістичного центру; Волинець Ольгу за роботу „Годинник життя”, ученицю Старокостянтинівської ЗОШ І-ІІІ ст. №3 Старокостянтинівської міської ради.

У вересні 2008 року відбулася Всеукраїнська акція „День юного натураліста”. Метою акції стала активізація роботи з учнівською молоддю щодо формування екологічної культури, залучення до практичної природоохоронної діяльності, підвищення ефективності науково-дослідницької роботи. За підсумками проведення акції та ефективну організаційно-масову роботу по залученню учнівської молоді до практичної природоохоронної діяльності Грамотою Національного ЕНЦУМ відзначено Хмельницький обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді; Шепетівський центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді; Дерезнянський навчально-виховний комплекс, загальноосвітній навчальний заклад І-ІІІ ст. №2, гімназія; Галузинецький загальноосвітній навчальний заклад І-ІІ ст.

Нагороджено грамотами Національного ЕНЦУМ та пам'ятними подарунками учасника фінального етапу всеукраїнського конкурсу досягнень юних зоологів і тваринників у 2009 році Агапова В'ячеслава, учня 9 класу навчально-виховного об'єднання №3 м. Шепетівки, вихованця гуртка „Юні орнітологи” Шепетівського міського центру еколого-натуралістичного творчості учнівської молоді з роботою: „Біотопічний розподіл хижих птахів у регіонально-ландшафтному парку „Мальованка”.

У 2009 році в рамках Тижня всеукраїнських та міжнародних науково-освітніх проектів „Україна - Європа - Світ 2009” проведено Всеукраїнський конкурс юних раціоналізаторів і винахідників „Природа - людина - виробництво - екологія”, співорганізаторами якого є Національна академія наук України.

Грамотою Державного Департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України нагороджено Поворознюк Ольгу Олександрівну, ученицю 11 класу Шепетівського навчально - виховного комплексу №1. Тема роботи: „Вирощування високопродуктивного плодово - ягідного саду на малій земельній ділянці”. Салімова Юрія Олександровича, вихованця гуртка радіоконструювання Шепетівського ЦНТТУМ. Тема роботи: „Збирання, використання бджолої отрути, пристрій для її відбору”, Ситарука Василя Васильовича, вихованця гуртка радіоконструювання Шепетівського ЦНТТУМ.

Нагороджено Грамотою Національного ЕНЦУМ за проведену змістовну практичну та теоретичну роботу в рамках Всеукраїнського заочного конкурсу-огляду внутрішнього та зовнішнього озеленення навчальних закладів „Галерея кімнатних рослин” таких учнів: Мазурець Анну, члена гуртка „Квітникарі - аранжувальники” Шепетівського еколого - натуралістичного центру учнівської молоді; Сидорук Юлію Миколаївну, вихованку гуртка „Юні квітникарі - аранжувальники” Антонівського будинку дитячої та юнацької творчості Красилівського району.

За проведену практичну діяльність по розробці та впровадженню проектів озеленення навчальних закладів під час Всеукраїнської трудової акції „Парад квітів біля школи” гурток „Юні квітникарі” Шепетівського міського еколого-натуралістичного центру учнівської молоді нагороджено Грамотою Національного ЕНЦУМ.

В Хмельницькому ОЕНЦУМ, відповідно до чинного Положення, створено і збережено від зазіхань „нових українців” навчально-дослідну земельну ділянку, яка має окремі ділянки лікарських рослин та колекційну, селекційний і виробничий відділи, де запроваджено польову і овочеву сівозміни. Тут є ягідник, виноградник, плодовий сад, пасіка, „зелений клас” з альтанкою. В 2002 році введено в дію теплицю і викопано криницю.

Із загальної площі землі закладу під будинками, приміщеннями і спорудами – 0,11123 га, під газонами, доріжками, площадками та господарським двором – 0,3234 га, під навчально-дослідними ділянками – 1,51224 га, в т.ч. орна земля – 0,53 га. Сад з навчальною пасікою – 0,718274 га, під ягідником – 0,045 га, квітниками – 0,0576 га.

Сад плодкових дерев нараховує 75 яблунь, 7 груш, 20 вишень, 6 слив, 4 горіхи грецьких, 3 черешні та інші. Крім цього є 15 ясенів, 11 ялин в т.ч. 5 сріблястих, 3 верби, 4 клени, 16 акацій, 12 лип, 4 берези, 56 каштанів, 3 дуби та інші деревонасадження.

У 2009 році закладено „Український сад”, в якому представлені такі види дерев, як: калина, клен, глід, барбарис, кизил, мигдаль, клокичка, таволга, сніжноягідник, бук, кизильник.

Для роботи юннатів у закритому ґрунті є стаціонарна навчальна теплиця площею 102,66 м² та 2 парники площею 12 м².

Навчальна пасіка має 10 вуликів з бджолосім'ями.

Діє екологічна стежка по території закладу, яка має протяжність 0,5 км.

Навчально-дослідна земельна ділянка Хмельницького ОЕНЦУМ в 2000 році за підсумками Всеукраїнського конкурсу – огляду на кращу роботу НДЗД посіла друге місце, а у 2009 році здобула перше місце.

Сьогодні в Хмельницькому ОЕНЦУМ діють три відділи: організаційно-методичний (завідувач Важельська К.О.), сільськогосподарський (завідувач Зотова О.В.), екологічний (завідувач Гораль О.О.), працюють 13 педпрацівників, кожен з яких має вищу педагогічну освіту. 5 педагогів – Відмінники освіти України.

Для потреб гурткової роботи в закладі обладнані кабінети біології, охорони природи, квітництва, акваріумістики, садівництва, бджільництва, молодшого шкільного віку, народних ремесел, профорієнтації, навчальна теплиця. Крім того тут обладнано музей хліба, музей кімнатних рослин, кабінет методичної роботи .

Щорічно для обдарованих учнів на базі ХОЕНЦУМ проводяться обласні збори юннатів Хмельниччини та дитячі науково-практичні конференції з питань виконання науково-дослідницьких робіт під керівництвом науковців в галузі екології, біології, сільського і лісового господарства.

В 2009-2010 навчальному році за кошти Хмельницького ОЕНЦУМ на базі загальноосвітніх закладів області організовано діяльність 23 еколого-натуралістичних об'єднань, в т.ч. Купільської ЗОШ І-ІІІ ст. Волочиського району (гурток екологічної біохімії), Дашковецького НВК Віньковецького району, (гурток юних овочівників), Староушицької СЗОШ І-ІІІ ст. Кам'янець-Подільського району, (гурток юних екологів), Западинецької ЗОШ І-ІІІ ст. Красилівського району, (гурток юних овочівників), Голосівської ЗОШ І-ІІІ ст. Летичівського району, (гурток юних орнітологів), Песецької ЗОШ І-ІІ ст. (гурток юних овочівників), Струзької ЗОШ І-ІІІ ст. (гурток юних лісівників-дендрологів) Новоушицького району, Кустовецької ЗОШ І-ІІІ ст. Полонського району (гурток юних овочівників), Летавського НВК Чемеровецького району (гурток генетиків-селекціонерів та гурток фізіологів рослин), Шарівської ЗОШ І-ІІІ ст. Ярмолинецького району, (гурток юних рослинників та гурток генетиків-селекціонерів), ЗОШ І-ІІІ ст. № 3 м. Нетішин (гурток юних валеологів), м. Хмельницький: 2 гуртки юних акваріумістів на базі обласного ліцею-інтернату, 2

гуртки юних екологів-краєзнавців на базі ЗОШ № 15, 2 гуртки юних валеологів на базі СЗОШ I-III ст. № 1, 2 гуртки юних зоологів на базі колегіуму, 2 гуртки екологічної біохімії на базі ЗОШ № 21.

Сьогодні поряд з обласним ЕНЦУМ важливу роль в еколого – натуралістичній роботі відіграють Кам'янець – Подільський міський ЕНЦУМ, Шепетівський та Славутський міські центри еколого – натуралістичної творчості учнівської молоді та Дунаєвецька районна станція юннатів, педагогічні колективи яких забезпечують координацію юннатівської роботи в місцевих закладах освіти і активну та результативну участь дитячих колективів в масових еколого – натуралістичних заходах, пошук обдарованих дітей і залучення їх до участі в дослідницько – натуралістичній роботі.

В обласних виставках педагогічних ідей неодноразово приймали участь методичні матеріали ХОЕНЦУМ, а також вони двічі відзначались на виставках дипломом I ступеня (2001р. і 2003р.)

Для закладів освіти області Хмельницьким ОЕНЦУМ видано друком навчально – методичні посібники:

- „Екологічне виховання учнів у процесі дослідницької роботи” (автор Пустовіт Г.П., 1994р.),
- „Довідник юнната” (автори Л.Манорик, С.Клименко, 1995р.),
- „Дослідницька робота учнів з екології в позашкільних установах і школах” (автор Г.П. Пустовіт, 1996р.),
- „ Орнітофауна Хмельницької області” (автори Новак В.О., Новак Л.М., 1998р.)
- „Юннати Хмельниччини” (нарис з історії юннатівського руху Хмельницької області, за редакцією директора В.Климчука, упорядники Г.Степанець, З.Редзинець, М.Холевінська, 1998р.),
- „В гармонії з природою” (збірник еколого-натуралістичних заходів, шкільних свят, за редакцією В.Климчука, упорядники В.Іова, Л.Красномовець, Г.Степанець, З.Редзинець, 1999р.),

- „Організація і зміст еколого-натуралістичної та дослідницької роботи з учнями та юннатами на шкільних навчально-дослідних земельних ділянках” (автор і упорядник О.Зотова, 2000р.).

В 2007 році вдалось надрукувати чудовий посібник навчально – методичного змісту „ Риби, земноводні, плазуни і звірі Хмельниччини” (автори і упорядники В.Д. Говорун, О.О. Тимощук, Н.І. Антонюк), який високо оцінили освітяни області.

У 2008 році надруковано навчально-методичний посібник „ Птахи Хмельниччини” за редакцією керівника гуртків юних зоологів Хмельницького ОЕНЦУМ В.Д.Говоруна.

У 2009-2010 навчальному році проведено еколого-краєзнавчий конкурс дитячих робіт „Ріки Хмельниччини” і завершено підготовку та здано в друк третю книгу цієї серії „Ріки Хмельниччини” за редакцією В.Д. Говоруна, участь в підготовці якої приймали десятки учасників конкурсу - юні природолюби навчальних закладів області.

Всі ці посібники і ще понад 120 різноманітних методичних листів, розробок та порад у друкованому й електронному варіантах направлено педпрацівникам у загальноосвітні і позашкільні навчальні заклади для практичного використання в навчально-виховному процесі.

На базі Хмельницького ОЕНЦУМ регулярно проводяться профільні методичні заходи: семінари-практикуми, круглі столи, методоб’єднання, конференції, наради та ін. для керівників, методистів і педпрацівників позашкільних закладів, вчителів біології, завідувачів НДЗД, керівників еколого – натуралістичних гуртків, учнівських лісництв, аграрних трудових об’єднань, методистів районних відділів та міських управлінь освіти.

Участь в цих методичних заходах приймають працівники Хмельницького ОІППО, Хмельницького національного університету та гуманітарно – педагогічної академії, облуправління освіти і науки.

Важливе значення для дослідницької роботи юннатів та школярів Хмельниччини за завданнями науковців відіграють :

- Кам'янець – Подільський аграрний університет;
- Кам'янець – Подільський національний університет;
- Хмельницький національний університет;
- Кам'янець – Подільський ботанічний сад;
- Дослідна станція „ Самчики” Старокостянтинівського району;
- Шарівське дослідницьке господарство Ярмолинецького району;
- Пирогівське дослідницьке господарство „ Зоря ” Хмельницького району;
- Пасічнянське дослідницьке господарство „Пасічне” Старокостянтинівського району;
- Славутське селекційна сортовипробувальна станція;
- Національний природний парк „ Подільські Товтри ”;
- Державне управління охорони навколишнього природного середовища у Хмельницькій області.

З 1993 року в закладі було організовано діяльність експериментального майданчика Академії педагогічних наук України з питань удосконалення методичної діяльності позашкільного еколого – натуралістичного закладу, а в 2008 році розпочав роботу ще й експериментальний майданчик з проблем формування творчої та соціальної активності учнівської молоді засобами телекомунікаційних проектів у позашкільних навчальних закладах. Його завданням є досягнення наукового обґрунтування, методичного та технологічного забезпечення організаційно – педагогічних умов для ефективного використання новітніх освітніх комп'ютерно – орієнтованих інформаційно – телекомунікаційних технологій, здатних забезпечити рівний доступ до необхідної інформації і отримання якісних знань кожному гуртківцю, результативності у процесі навчання та виховання творчої і соціальної активності старшокласників, організації дослідницько – натуралістичної діяльності підлітків у гуртках, клубах, групах та секціях позашкільного навчального закладу.

Для потреб експериментального майданчика, навчально – виховного процесу в дитячих еколого – натуралістичних об'єднаннях, організаційно – масової і навчально – методичної роботи, як з юннатами так і педагогами – учасниками методичних заходів, є ряд якісних ТЗН. Педпрацівниками і методистами регулярно використовуються 15 сучасних комп'ютерів, в тому числі 12 ноутбуків „ASUS”, мультимедійний проектор „Leater LX 402”, 5 телевізорів, в тому числі широкоформатний плазмовий телевізор з функціями монітора „LG 42”, інша відео та аудіотехніка.

Діє в Хмельницькому ОЕНЦУМ власна бездротова локальна мережа Інтернет „Unnat radio”, яка забезпечує кожному юннату в будь – якому кабінеті закладу вільний доступ до світової мережі. Локальна радіомережа Інтернет розрахована на 50 персональних комп'ютерів, підключена до загальної освітньої мережі і коштує закладу 50 гривень щомісячно.

Серйозна увага приділена збереженню і розвитку матеріально – технічної бази. Окрім навчальних приміщень тут збудовано власну газову теплогенераторну з 2 сталевими котлами „Рівнетерм – 80” , ККД яких складає 91 %, що цілком забезпечує теплом всі навчальні і господарські корпуси. Для забезпечення транспортних потреб і догляду за дослідною ділянкою використовується трактор колісний „МТЗ – 80 Л” з комплектом причіпної і навісної техніки, автомобіль –самоскид „ГАЗ – САЗ – 3507”, – пасажирський автомобіль „ВАЗ -21043”, які постійно утримуються в справному стані і регулярно експлуатуються для власних потреб та потреб інших місцевих навчальних закладів.

Обласний ЕНЦУМ прийняв участь у Всеукраїнському конкурсі-захисті сучасної моделі навчального закладу „Школа сприяння здоров'ю”.

За результатами конкурсу-захисту (наказ МОНУ від 07.12.2009 року № 1102) Міністерство освіти і науки України оголосило Подяку Хмельницькому ОЕНЦУМ за активну пропаганду здорового способу життя у своєму навчальному закладі, мікрорайоні, в дитячому та молодіжному середовищі.

У грудні 2009 року Хмельницький обласний ЕНЦУМ прийняв участь у відкритому національному Рейтинзі якості позашкільної освіти „Золота когорта позашкільників”. На розгляд журі була представлена робота, яка розкривала інноваційні форми управлінської діяльності, прогностичні орієнтири інноваційного розвитку закладу та моніторинг якості освіти у позашкільному навчальному закладі.

З урахуванням рішення журі та оргкомітету конкурсу (наказ Національного ЕНЦУМ від 17.12.2009 року № 75), обласний ЕНЦУМ очолив рейтинг переможців та був нагороджений Дипломом Лауреата відкритого Рейтингу якості позашкільної освіти „Золота когорта позашкільників”.

Педагогічні працівники Хмельницького ОЕНЦУМ приймають активну участь у конкурсі „Джерело творчості”. За підсумками всеукраїнського етапу конкурсу в 2008 році в номінації „Методист - 2008” третє місце зайняла Зотова Олена Василівна і була нагороджена нагрудним знаком „А.С. Макаренко”. У 2010 році, в номінації „Заступник директора”, Демчук Леся Олександрівна зайняла перше місце в обласному етапі конкурсу та направила творчу роботу для участі в заключному етапі конкурсу.

Сьогодні колектив Хмельницького ОЕНЦУМ працює над вирішенням:

- завдань визначених Законами України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, „Про позашкільну освіту”, вимогами чинних законодавчих актів та актів Президента і Кабінету Міністрів України, наказів та листів МОНУ, управління освіти і науки Хмельницької ОДА, директив та методичних вказівок Національного ЕНЦУМ;

- виконання вимог засновників та завдань плану Комплексних заходів з екологічної освіти і виховання учнівської молоді Хмельницької області на 2006-2010 рр.;

- забезпечення відповідності змісту координаційно-методичної діяльності та еколого-натуралістичної роботи педагогічного і дитячого колективу закладу основним завданням позашкільної освіти та пріоритетним

напрямам роботи–природоохоронному, дослідницько-експериментальному, реабілітаційно-оздоровчому і профорієнтаційному;

- організоване проведення та інформаційно-методичний супровід міжнародних і Всеукраїнських масових еколого-натуралістичних заходів, науково-освітніх програм та проектів;

- підвищення методичної та педагогічної майстерності, оновлення змісту та підвищення ефективності і якості методичної роботи працівників закладу з навчальними закладами області;

- активізація видавничої діяльності та роботи із засобами масової інформації;

- вишукування, виявлення, вивчення, узагальнення, пропагування, розповсюдження і поширення та запровадження перспективного педагогічного досвіду з питань екологічної освіти і виховання учнівської молоді, методичної діяльності, регулярне оновлення матеріалів інформаційного банку з питань еколого-натуралістичної роботи в навчальних закладах області;

- створення і використання власного електронного сайту в Інтернет та досягнення ефективної співпраці з навчальними закладами за рахунок раціонального використання сучасних інформаційно-освітніх технологій;

- підтримка діяльності педагогів-ентузіастів юннатівської роботи та очолюваних ними дитячих об'єднань-гуртків, клубів, УАТО, УВБ, учнівських лісництв, екологічних загонів, агітбригад та ін.;

- залучення обдарованих юннатів до участі в дослідницько-натуралістичній роботі за завданнями і під керівництвом вчених, в дитячих науково-практичних конференціях, юннатівських зборах, науково-освітніх проектах і програмах, МАН та ВЗБШ;

- біологізація навчально-виховного процесу в закладах освіти та забезпечення надання гуртківцям рівного доступу до джерел додаткових якісних знань;

- профілізація напрямків гурткової та профорієнтаційної роботи з гуртківцями в ЕНЦУМ і рСЮН;

- збереження і розвиток мережі дитячих об'єднань еколого-натуралістичного профілю, навчально-дослідних ділянок, метеорологічних майданчиків, музеїв (куточків) Хліба, кімнатних рослин, навчальних теплиць, парників, екологічних стежок;

- активізація співпраці з державними і громадськими організаціями, котрі спеціалізуються на проблемах екології, участі в роботі ДЕП (дитячого екологічного парламенту), юнацьких секцій УТОП та інших дитячих громадських екологічних об'єднань, екологічних приймалень та віталень;

- залучення кращих юннатів до участі в діяльності Всеукраїнської літньої школи передового досвіду юннатівської роботи та оздоровлення переможців і активістів еколого-натуралістичних заходів у Всеукраїнському таборі „Юннат” на базі Національного ЕНЦУМ;

- збереження та поліпшення навчально-матеріальної бази шляхом поповнення її сучасними технічними засобами навчання для впровадження новітніх освітніх інформаційно-телекомунікаційних технологій, навчальними приладами і обладнанням, роздатковими матеріалами, наочними посібниками, фаховою літературою та ін.

Збереження та розвиток діючих форм і методик навчання й виховання і впровадження педагогічних новацій та ініціатив в систему екологічної освіти і виховання в кінцевому результаті визначить рівень екологічної культури випускників навчально-виховних закладів Хмельниччини, а в подальшому стан природного довкілля і в цілому культури господарювання.

Кращий сучасний педагогічний досвід позашкільників.

Григоров Ігор Миколайович, учитель біології Масівецької ЗОШ І-ІІст. Хмельницького району.

Тема: „Організація функціонування учнівського лісництва в умовах мало комплектної школи”.

Григоров І.М. значну увагу приділяє розвитку індивідуальних здібностей учнів, умінню вчитись самостійно. Навчальна діяльність учнів лише тоді набуває для них особистісного значення, коли вони усвідомлюють її мету.

Провідною ідеєю досвіду є формування цілісної системи природничо-наукових знань та екологічної культури школярів в урочний та позаурочний час, трудове виховання і профорієнтація неповнолітніх в процесі залучення їх до участі в діяльності учнівського лісництва.

Основні напрями пошуку: зацікавлення учнів через теоретичні і практичні заняття з основ лісництва, проведення дослідницької роботи та організації змістовного дозвілля, забезпечення поглиблення біологічних знань, розширення дитячого світогляду, формування трудових умінь і навичок, розвиток естетичних відчуттів, що в кінцевому результаті справляє позитивний вплив на становлення гармонійно розвинутої особистості.

Діяльність учнівського лісництва організовано у формі гурткових, факультативних занять, уроків з лісової справи і виробничої практики. Приділяє велике значення формуванню цілісної системи природничо-наукових знань школярів проводячи екскурсії. Не залишаються поза увагою також традиційні і нетрадиційні форми екологічної освіти, виховання та природоохоронної роботи – участь у Всеукраїнських, обласних акціях, науково-освітніх проектах, експедиціях, операціях, конкурсах, походах, екскурсіях, літніх оздоровчих таборах.

І.М. Григоров творчий педагог, завжди в пошуках нових технологій навчання і формування інтелектуальних та загально-навчальних умінь учнів.

Ярушинська Світлана Вікторівна, культорганізатор, керівник гуртка Дунаєвецької районної станції юних натуралістів.

Ярушинська С.В. пріоритетне місце у своїй роботі віддає без посереднього спілкуванню вихованців з природою, значну увагу приділяє розвитку індивідуальних здібностей учнів, умінню вчитись самостійно. На заняттях гуртків поглиблює знання дітей з біології та екології, вчить гуртківців правильно проводити цікаві дослідження, бачити конкретні результати своїх досліджень і робити правильні висновки.

Головною метою особистісно орієнтованого уроку є створення умов для прояву пізнавальної активності учнів. Однією з таких умов є організація співробітництва на уроці — створення ситуацій вільного вибору учнями

навчального завдання. В учнів формується самооцінка, наполегливість і навіть почуття власної гідності. Вчителька працює над пошуком шляхів удосконалення уроку, враховуючи основне завдання навчання — розвиток учня як особистості.

Основні напрями пошуку: зацікавлення учнів матеріалом чи формою проведення уроку, тобто зовнішніми ознаками. Це уроки-подорожі, урок-гра, брейн-ринг і т.д., пробудження фантазії, розвиток емоційного сприймання навчального матеріалу, поглиблення знань за рахунок реалізації міжпредметних зв'язків, проведення інтегрованих та бінарних уроків, сприяння розвитку творчості учнів, реалізація їх потреби в спілкуванні, формуванні ідеалу, проведення уроків-конференції, уроків-семінарів, робота учнів у групах за творчими завданнями, реалізація проблемно-пошукової, науково-дослідницької, експериментальної роботи учнів, удосконалення форм контролю знань, проведення уроків-заліків, уроків-консультацій, використання рефлексії у старших класах (зворотного зв'язку). Це передбачає включення обов'язкової відповіді на нестандартні питання і самооцінку. Передбачається на оціночному аркуші висловити свою думку про урок, побажання.

Новак Володимир Олександрович, Новак Любов Миколаївна, вчителі Голосківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Летичівського району.

Тема досвіду: Виховання екологічно свідомої особистості.

Екологічні знання і вміння отриманні в загальноосвітній школі сприятимуть формуванню екологічного мислення. Досягнення цієї мети можливе при послідовності і безперервної екологічної освіти, яку практикують у Голосківській ЗОШ-ІІІ ступенів.

В Голосківській ЗОШ І-ІІІ ступенів екологічну освіту можна розділити на такі напрямки:

- створення екологічного клубу;
- організація і проведення екологічних вікторин, ігор і конкурсів;
- випуск власної екологічної газети;
- організація та проведення заходів захисту довкілля;
- написання наукових робіт і рефератів;
- співпраця з природоохоронними організаціями і науковцями;
- екологізація предметів шкільного циклу;
- проведення еколого-красназавчих туристичних походів;
- створення і робота на екологічній стежці.

Починаючи екологічну освіту в молодших класах на уроках природознавства класоводи часто використовують рубрики спеціальні випуски додатків газети „AVES”, яку готують і випускають вчителі Новак Л.М., Новак В.О. цікаві замітки, калейдоскопи, завдання, розмальовки стимулюють пізнавальний інтерес молодших школярів.

В 5-х – 9-х класах захоплення та інтерес учнів доповнюється практичною природоохоронною роботою, написанням рефератів, творчими

завданнями. Велику роль відіграє навчання основ екології на уроках біології, хімії, фізики. Уроки-вікторини, семінари, інтегровані уроки, тестові завдання, мін-творчі роботи, складання кросвордів як доповнення до тематичної атестації урізноманітнюють процес пізнання і сприйняття учнями екологічних понять і термінів, формують думку школярів на екологічні проблеми і можливість їх вирішення.

Створений Подільський клуб любителів птахів „AVES” надає його членам солідності і колективності. Співпраця з науковцями і природоохоронними організаціями додає впевненості і чіткості у діях.

Шилюк Олена Анатоліївна, вчитель-методист Куствовацької загальноосвітньої школи I – III ступенів Полонського району.

Формування екологічної культури особистості – одне із основних завдань, які стоять перед педагогічним колективом Куствовацької ЗОШ I-III ст. в контексті програми розвитку освіти України у XXI ст. Результативність виконання цього завдання залежить, насамперед від доцільності тих форм роботи, які застосовуються для пропаганди екологічних знань серед учнівської молоді. Для того, щоб виховати в підростаючого покоління не згубну традицію “якомога більше брати у природи”, а притаманне українському народові гармонійне співіснування з нею, раціональне використання та відтворення її багатств, психологічну готовність оберігати природні цінності завжди і всюди, тому вчителю необхідно підібрати такі методи і прийоми, які торкнулися б струн чутливої душі дитини і назавжди сформували б у неї шанобливе ставлення до всього живого на планеті.

Важливого значення в арсеналі засобів екологічної освіти школи мають спеціальні курси “Рідний край” (вступ до екології) – 5 клас; “Екологічна освіта” - 6 клас, “Фітотерапія” - 11 клас, які веде Шилюк О.А. Методологічною основою екологічного навчання і виховання учнів під час вивчення цих курсів є розуміння нерозривного зв’язку людини з природою, залежність її здоров’я та виживання від збереження екологічної рівноваги, що визначає еволюцію людини.

Під час занять з екології практикує багатоаспектну діяльність учнів, пов’язану з поезією, мистецтвом, літературою. На заняття гуртків запрошуються працівники районної екологічної служби. Під час проведення гуртків та факультативів вчитель залучає дітей до виконання лабораторних, практично-дослідницьких робіт, вчить школярів працювати з додатковою літературою, періодичною пресою, писати листи-заклики до своїх ровесників, батьків, односельчан, громадськості щодо охорони навколишнього середовища.

Для формування вмій та навичок вивчення та охорони оточуючого середовища вчитель Шилюк А.О. проводить систему позакласних заходів: це тижні екології, дидактичні ігри, традиційні екологічні свята (“Свято врожаю”, “Свято квітів”, “День зимуючих птахів”, “День зустрічі птахів” та ін.), конкурси малюнків на екологічну тематику, конкурси-захисти листівок, екологічні кросворди, вікторини.

Щорічно школярі Кустовецької ЗОШ І-ІІІ ст є активними учасниками районних, обласних та Всеукраїнських конкурсів, акцій, науково-освітніх проєктів. Зокрема: “Природа – очима дітей”, “Мій рідний край – моя земля”, “Краща екологічна стежка” та інші.

З метою створення умов для виховання екологічно грамотної поведінки дітей у навколишньому середовищі в 1993-1994 н.р. при активній участі школярів під керівництвом вчителя біології та хімії Шилюк О.А. в школі була створена екологічна стежка. Навчальна екологічна стежка використовується для проведення масової пропагандистської роботи з питань охорони природи. Вчителькою підготовлено групу дітей екскурсоводів, які проводять екскурсії школярам та гостям школи.

На громадських засадах Шилюк О.А. веде гурток “Юних квітникарів”. На шкільних квітниках під керівництвом вчителя Шилюк О.А. діти вирощують сальвію, агератум, чорнобривці, айстри, жоржини.

З участю Шилюк О.А. в 2005 році у школі створено зимовий сад, де зростають 95 кімнатних рослин понад 30 видів. Внутрішнє озеленення школи у гарному стані Крім того в школі діє “Зал екології та охорони природи” загальною площею 86 кв. м.

Для більш чіткої координації екологічної роботи в школі створено екологічний клуб “Еколог” з секціями:

1. “Юні друзі природи ” (гурток для учнів 6-7 класів)
2. “Юні квітникарі ”(учні 2-11 класів)
3. “Юні орнітологи” (учні 7-19 класів)
4. “Юні тваринники-зоологи”
5. Загін “Зелених патрулів”
6. Загін “Голубих патрулів”

При безпосередній участі Шилюк О.А. організовано роботу екологічної бригади “Крапелька” з метою пропаганди екологічних знань серед дорослого населення.

Педагог залучає учнівську молодь Кустовецької школи до участі в екологічних акціях: “Не рубай ялинку”, “ Первоцвіт”, “Птах року”, “День довкілля”, “Зелений паросток майбутнього”, “Джерело”, “Зелена аптека”.

В 2003 році делегація школи (екскурсоводи екологічної стежки та вчитель Шилюк О.А.) була нагороджена грамотами Українського національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді за участь у Всеукраїнському зборі “По екологічних стежках України”, що проходив в УДЕНЦ. Діти Кустовецької ЗОШ І-ІІІ ст. представляли екологічні стежки Хмельниччини.

Учнівська виробнича бригада Летавського навчально-виховного комплексу Чемеровецького району.

Учнівська виробнича бригада в Летавській середній школі була створена в 1960 році з метою підвищення ефективності навчально-дослідної роботи на шкільних навчально-дослідних земельних ділянках. І стала

ефективною формою впровадження трудового виховання та підготовки школярів до активної професійної самореалізації.

Першим керівником учнівської виробничої бригади була Ропій Марія Йосипівна – вчитель біології Летавської середньої школи.

З 1968 року виробничою бригадою керував – Литовченко Іван Іванович – вчитель хімії, директор навчального закладу.

Члени учнівської виробничої бригади закладають досліди не тільки на шкільних земельних дослідних ділянках, а й активно працюють на полях колгоспу імені Леніна, Ордена Леніна, села Летава. Учасникам виробничої бригади видавалися „трудоі книжки” і стаж їхньої роботи входив загальний трудовий стаж.

Члени учнівської виробничої бригади були неодноразовими учасниками обласних, Всеукраїнських і Всесоюзних зльотів (м.Київ, м.Ленінград) їхню роботу висвітлювала центральне телебачення (передача „Тебе – юність”)

З 1985 року бригада працювала під керівництвом – Коропчука Дмитра Сильвестровича – вчителя трудового навчання.

У зв'язку з політичними змінами в країні відбувається реорганізація і навчального закладу. На базі Летавської середньої школи у 2001 році створено Летавський НВК. Він включає загальноосвітню школу І-ІІІ ступенів, ліцей”. Заклад є двопрофільний: технологічний та агротехнічний профілі.

Відповідно до профілю навчально-виховного комплексу відновлено діяльність навчально-виробничої бригади, яка діє з 2003 року по даний час.

Учнівська виробнича бригада керується Типовим положенням про молодіжний трудовий загін, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 03.07.2008 №899, і Правилами безпеки під час трудового навчання й літніх практичних робіт учнів Х-ХІ класів загальноосвітніх навчальних закладів у сільськогосподарському виробництві, затвердженими наказом Міністерства праці та соціальної політики України 16.11.1998 р №219.

Учнівська – виробнича бригада створилася за спільним рішенням адміністрації школи та кооперативом „Летава”

Матеріально-технічною базою учнівської виробничої бригади є трактор -1, та автомобіль – 1.

Керівництво роботою здійснює рада виробничої бригади, в яку входять: бригадир, ланкові, агроном кооперативу „Летава”, керівник бригади (вчитель біології), директор НВК, заступник директора з виховної роботи, члени учнівського самоврядування.

До структури роботи учнівської виробничої бригади входять чотири трудові ланки по 10 чоловік кожна, якими керують ланкові. В основі діяльності учнівської виробничої бригади домінує продуктивна сільськогосподарська праця учнів та дослідницька робота, яку включає в себе річний план роботи.

Дослідницька робота включає проведення дослідів. По кожному досліді ведеться щоденник дослідницької роботи, в якому зазначено склад ланки, культуру та її сорт і тему досліді. *Пропоную вам переглянути щоденник ланки №1. Тема досліді: „Вплив строків сівби на урожай кормового буряка”. №2 ланка – тема досліді” Вплив підживлення на урожай цибулі.” №3 ланка – „Сортовивчення картоплі” . Німецька фірма КВС запропонувала нашому кооперативу 5 сортів кукурудзи які вирощуються на ділянках гібридизації. Це “Ударнік”, “Капітан”, “Омка”, “Матеус”, “Кадр”. Ми обривали султани та очищали кукурудзу від шолухи. Цього року 4 ланка заклала дослід на тему “Сортовивчення та районування кукурудзи”, запропонованою німецькою фірмою КВС.*

На земельній ділянці площею 1 га учні вирощують як овочеві так і польові культури: картоплю, цибулю, столові та кормові буряки, кукурудзу, ячмінь.

Виробнича бригада Летавського НВК була учасником першого та другого Всеукраїнського зльоту учнівських виробничих бригад (м.Київ - 2007, м. Дніпропетровськ - 2008), де отримали дипломи III ступеня.

Шкільне лісництво Полянської загальноосвітньої школи I-III ст. Шепетівського району.

У 2000 році на базі Мальованського лісництва створено шкільне лісництво з учнів Полянської ЗОШ I-II ст. На зборах учні обрали лісничого, помічника лісничого, майстрів лісу, бухгалтера. Учням передано ліс площею 12 га, лісовий розсадник 0,2 га. Створено координаційну раду шкільного лісництва, до якої входять: директор школи, лісничий Мальованського лісництва, помічник лісничого, майстри лісу, лісничий шкільного лісництва, вчителі біології, географії, трудового навчання.

На кожний навчальний рік складається план роботи шкільного лісництва, який затверджується на засіданні педагогічної ради школи.

Теоретичних та практичних знань щодо вирощування і охорони лісу учні набувають у процесі вивчення основ лісництва на заняттях гуртка юних лісівників. У процесі викладання основ лісництва, практичних робіт у лісі учням розкриваються основні положення природоохоронної роботи, збереження та збагачення флори і фауни рідного краю. Доглядаючи за лісом, вирощуючи посадковий матеріал для штучного лісовідновлення, вивчаючи видовий склад птахів і звірів лісу, переселяючи лісових рудих мурашок, учні психологічно готуються до вибору професії, пов'язаної з вирощуванням і охороною лісу. За останні 4 роки лісотехнічні інститути і технікуми закінчили 6 випускників школи. У лісовому господарстві працює 15 випускників школи минулих років.

Протягом 4 років члени шкільного лісництва ведуть фенологічні спостереження за завданням українського товариства охорони птахів. Керує цією роботою Матвеев М.Д., декан природничого факультету Кам'янець-Подільського Національного університету.

Експериментальна та дослідницька робота проводиться відповідно до угод з науковими установами, зокрема з Українським державним лісотехнічним університетом м. Львова.

Члени шкільного лісництва створили куточок юного лісівника в біологічному кабінеті школи. Тут є матеріали про охорону лісів, характеристика і класифікація лісів Шепетівського району, виставки про ліс і його охорону, відомості про рідкісні рослини регіону, звірів і птахів лісу, матеріали про розселення лісових рудих мурашок, фотоальбом про роботу шкільного лісництва „Лабораторія в природі”

Хмельницький ОЕНЦУМ взимку...

Квітують вишні...

Пасіка

Альтанка „зеленого класу”

Робота юннатів на НДЗД

Складання букетів з польових квіток

Засідання методичного об'єднання працівників ОЕНЦУМ з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій

Марія Іванівна Добровольська, старший методист Хмельницької обласної станції юних натуралістів.

І. М. Михайлов, керівник першого юннатівського гуртка
Семенівської середньої школи Білогірського району
1946 рік

Екскурсія по екологічній стежці

МУЗЕЙ ХЛІБА

Робота юних дослідників у шкільній навчальній теплиці

Робота першої учнівської виробничої бригади Семенівської сш
Білогірського району.
1956 рік.